

LANDBOUWBELEIDSRAPPORT

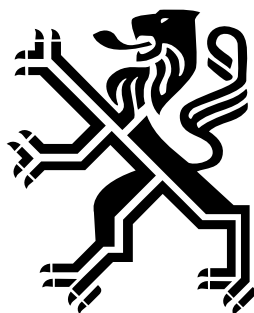

Administratie Land- en Tuinbouw

2003

Ministerie van de
Vlaamse Gemeenschap

**LANDBOUWBELEIDSRAPPORT
2003**

Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap
Administratie Land- en Tuinbouw

Brussel, mei 2004

LANDBOUWBELEIDSRAPPORT 2003

Dirk Van Gijsegem (red.), Els Bernaerts, Leen Caboor,
Koen Carels, Els Demuynck, Hubert Hernalsteen, Johan
Heyman, Ludwig Lauwers, Sonia Lenders, Jonathan
Platteau, Ann Sanders, Kristof Vandenberghe, Daniel
Van Kerckvoorde, Lieve Vleurick en Hilde
Wustenberghs.

Brussel
2004, eerste druk
164 Blz.
depotnummer: D/2004/3241/119

Beschikbaarheid:

Op bestelling bij de Administratie Land- en Tuinbouw
Downloadbaar in PDF-formaat
www.vlaanderen.be/landbouw

Bestellingen:

Administratie Land- en Tuinbouw
Vlaamse Onderzoekseenheid
Land- en Tuinbouw (VOLT)
Leuvenseplein 4, 7de verdieping
1000 Brussel
Tel : 02/553.63.46
Fax : 02/553.63.50
E-mail : sdvolt@vlaanderen.be

Coverfoto: VILT
www.vilt.be

Verantwoordelijke Uitgever:

Jules Van Liefveringhe, Directeur-generaal ALT

© Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap

Overname is toegestaan mits bronvermelding.

Woord vooraf

Voor U ligt het Landbouwbeleidsrapport 2003: het is geen jaarverslag met een overzicht van de activiteiten van verschillende diensten en administraties, evenmin is het een wetenschappelijke doorlichting van de situatie van de Vlaamse land- en tuinbouw.

Het Landbouwbeleidsrapport heeft de intentie een overzicht te geven van de situatie van de Vlaamse land- en tuinbouw en dit zowel vanuit economisch, sociaal als milieukundig vlak. Tegelijk wil het de Vlaamse beleidsverantwoordelijken inzicht verschaffen in de werking van diensten die pas sinds eind 2002 tot het Vlaamse bevoegdheidsdomein behoren. Tenslotte heeft dit rapport de bedoeling monitoringsgegevens aan te bieden als vinger aan de pols en ter voorbereiding van politieke beslissingen.

De situatie van de Vlaamse land- en tuinbouw wordt sterk beïnvloed door beslissingen op Europees en wereldniveau. Toch is de Vlaamse overheid geen passieve toeschouwer. Binnen de landbouwadministraties zijn er verschillende instrumenten voorhanden om het specifieke Vlaamse landbouwbeleid uit te werken en te implementeren. In het kader van de uitvoering van de eerste pijler van het Gemeenschappelijk Landbouwbeleid, ook wel directe steun genoemd, wordt jaarlijks ruim 78 miljoen euro uitbetaald voor de productie van granen en maïs. In de dierlijke sector werd in 2002 107 miljoen euro directe steun uitbetaald. De Vlaamse landbouw heeft heel wat mogelijkheden op het vlak van kwaliteitsproductie, welke door het Europees beleid worden ondersteund. Ook binnen de tweede pijler van het Gemeenschappelijke Landbouwbeleid, het Plattelandsbeleid, heeft de Vlaamse overheid initiatieven genomen om te komen tot een duurzamere landbouw in Vlaanderen.

De teksten van dit Landbouwbeleidsrapport werden opgemaakt door de verschillende betrokken diensten van de Vlaamse landbouwadministraties.

SAMENVATTING

1 SOCIO-ECONOMISCHE EN MILIEUKUNDIGE INDICATOREN VAN DE VLAAMSE LANDBOUW

1	Economisch belang van de landbouw in de Vlaamse economie	11
2	Productiefactoren	13
2.1	Arbeid	13
2.2	Areaal	14
2.3	Veestapel	16
3	Productie-eenheden	16
4	Economische toestand van de Vlaamse landbouwsector	19
4.1	Eindproductie van de verschillende sectoren	19
	<i>VEETEELT</i>	20
	<i>TUINBOUW</i>	26
	<i>AKKERBOUW</i>	30
4.2	Intermediair verbruik	32
4.3	Inkomen	33
4.4	Agro-voedingscomplex	34
	<i>BUITENLANDSE HANDEL VAN BELGIË</i>	34
	<i>THUISVERBRUIK VAN AGRO-VOEDINGSPRODUCTEN IN VLAANDEREN</i>	34
5	Landbouw en leefmilieu	35
5.1	Energiegebruik	36
5.2	Watergebruik	38
5.3	Druk van gewasbeschermingsmiddelen op het waterleven	39
5.4	Vermesting	41
5.5	Verzuring	42
5.6	Klimaatverandering (broeikasgassen)	44
5.7	Ruimtegebruik	46
5.8	Eco-efficiëntie	47

2 DE VLAAMSE LANDBOUW IN EUROPEES EN WERELDPERSPECTIEF

1	Het Gemeenschappelijk Landbouwbeleid gisteren, vandaag en morgen	49
1.1	Historiek van het GLB	50
	<i>HET OORSPRONKELIJKE GLB EN DE NOOD AAN HERVORMING</i>	50
	<i>MAC SHARRY HERVORMING (1992)</i>	50
	<i>VERANDERENDE MAATSCHAPPIJ: HERVORMING ONDER INTERNE DRUK – AGENDA 2000</i>	51
1.2	“Mid Term Review” (MTR)	51
	<i>UNIEKE BEDRIJFSTOESLAG, ONAFHANKELIJK VAN DE PRODUCTIE (ONTKOPPELING)</i>	52
	<i>“CROSS COMPLIANCE”</i>	53
	<i>MODULATIE EN FINANCIËLE DISCIPLINE</i>	53
	<i>INVOERING VAN EEN BEDRIJFSADVIESSYSTEEM</i>	54
	<i>FACULTATIEVE EN REGIONALE INVULLING MOGELIJK</i>	54
	<i>VERSTERKT BELEID VOOR PLATTELANDSONTWIKKELING</i>	55
	<i>BELANGRIJKSTE BESLUITEN OVER DE STEUNPRIJZEN EN DE RECHTSTREEKSE STEUN</i>	55
1.3	De invulling door Vlaanderen	56
2	Internationale ontwikkelingen	57
2.1	Wereldhandelsorganisatie (WTO)	57
2.2	Organisatie voor Economische Samenwerking en Ontwikkeling (OESO)	59
3	Belangrijkste sectorontwikkelingen op communautair en internationaal vlak	60
3.1	Groenten en Fruit	60
3.2	Granen	62
3.3	Suiker	63
3.4	Aardappelen	64

3 UITVOERING VAN HET EU-LANDBOUWBELEID: DIRECTE (INKOMENS)STEUN IN VLAANDEREN

1	Akkerbouw	65
1.1	De steun voor akkerbouwgewassen	65
1.2	De steun voor vezelvlas	69
1.3	Steun voor hop en tabak	71
1.4	Steun voor zaaizaadvermeerdering	72
2	Melk	73
2.1	Melkquota	73
	<i>EXTRA HEFFING</i>	73
	<i>BEWEGINGEN VAN QUOTA</i>	75
	<i>EXTRA BETALINGEN MELK</i>	77
2.2	Steun voor aan leerlingen bedeelde melk (schoolmelk)	78

3	Steun voor de rundvee- en ooienhouders	79
3.1	De premie voor mannelijke runderen.....	79
3.2	De premie voor zoogkoeien	80
3.3	Het extensiveringsbedrag.....	82
3.4	De slachtpremie voor volwassen runderen	83
3.5	De slachtpremie voor kalveren	83
3.6	De premie voor ooien	84
3.7	Overheidssteun in het kader van de crisis in de rundvleessector	86
4	UITVOERING VAN HET EU-LANDBOUWBELEID: VLAAMS PROGRAMMA VOOR PLATTELANDSONTWIKKELING	
1	Inhoud en doelstelling van het Vlaams Programma voor Plattelandsontwikkeling.....	87
2	Financiële middelen	88
3	Onderdelen van het programma	92
3.1	Investeringen	92
	<i>INVESTERINGSSTEUN.....</i>	<i>92</i>
	<i>VESTIGINGSSTEUN</i>	<i>97</i>
	<i>STEUN VOOR VERWERKING EN AFZET</i>	<i>99</i>
3.2	Milieu en natuur	99
3.3	Ondersteunende maatregelen	102
	<i>OPLEIDING.....</i>	<i>102</i>
	<i>BEDRIJFSBEHEER.....</i>	<i>104</i>
	<i>PROJECTEN IN HET KADER VAN EEN GEÏNTEGREERD PLATTELANDSBELEID</i>	<i>105</i>
4	Duurzaamheid van het PDPO	106
5	Evaluatie van het PDPO	107
6	Het PDPO in EU perspectief.....	107
5	VLAAMS LANDBOUWBELEID	
1	Kwaliteit in alle opzichten in Vlaanderen.....	109
1.1	Kwaliteitsvol uitgangsmateriaal	110
	<i>NATIONALE RASSEN-CATALOGUS PLANTEN.....</i>	<i>111</i>
	<i>CONTROLE OP DE PRODUCTIE VAN EN DE HANDEL IN ZAAIZAAD EN Pootgoed.....</i>	<i>111</i>
	<i>ERKENNING VAN HUISDIERENRASSEN NUTTIG VOOR DE LANDBOUW</i>	<i>112</i>
	<i>ERKENNING VAN SPERMAVERDEELCENTRA.....</i>	<i>113</i>
	<i>NORMERING EN CONTROLE OP DE HANDEL IN FOKDIEREN EN FOKKERIJPRODUCTEN.....</i>	<i>113</i>
1.2	Kwaliteit van de productiemethoden	114
	<i>MELKKWALITEIT.....</i>	<i>114</i>
	<i>KARKASCLASSIFICATIE</i>	<i>114</i>

1.3	“Meer-kwaliteit”	115
	<i>AFZET VAN KWALITEITSLANDBOUWPRODUCTEN</i>	115
	<i>KWALITEITSLABELS</i>	116
	<i>HOEVE- EN STREEKPRODUCTEN</i>	118
2	Ontwikkelingen in het Vlaamse mestbeleid	120
2.1	Evolutie van het mestbeleid in Vlaanderen	120
2.2	Het mestbeleidsinstrumentarium	121
	<i>VERGUNNINGENBELEID EN NUTRIËNTENHALTE</i>	121
	<i>WARME SANERING VAN DE VEEHOUDERIJ</i>	121
	<i>BRONGERICHTE MAATREGELEN OP VLAK VAN VEEVOEDING</i>	122
	<i>BEMESTINGSNORMEN EN UITRIJBEPALINGEN</i>	122
	<i>GEBIEDSGERICHTE BEPALINGEN</i>	123
	<i>HEFFINGEN</i>	123
	<i>MESTVERWERKINGSPLICHT</i>	124
	<i>VOORLICHTING EN COMMUNICATIE</i>	124
3	Actieplan Biologische landbouw	125
6	DE LANDBOUWADMINISTRATIES	
1	Evolutie van de bevoegdheidsverdeling	131
1.1	St. Michielsakkoord (1993).....	131
1.2	Lambermontakkoord (2001).....	132
2	Landbouw, een volwaardig beleidsdomein in wording	132
2.1	Voorlopige organisatiestructuur.....	132
2.2	Toekomstige structuur in het kader van BBB	133
3	Missies en taken binnen de nieuwe BBB structuur	134
3.1	Departement Landbouw en Visserij	134
3.2	Agentschap voor Landbouw en Visserij.....	134
3.3	Instituut voor Landbouw- en Visserijonderzoek.....	135
3.4	Vlaams Centrum voor Agro- en Visserijmarketing	135
3.5	Adviesraad.....	135
4	Coördinatie en overleg in het kader van het Gemeenschappelijk Landbouwbeleid	136
5	Fonds voor de kwaliteit van de landbouwproductie	137
	REFERENTIELIJST	143
	LIJST VAN AFKORTINGEN	147
	LIJST VAN EENHEDEN	153

SITUERING VAN DE LAND- EN TUINBOUW

Socio-economische en milieukundige indicatoren

Landbouw heeft een aandeel van 1,8% in de totale Vlaamse bruto toegevoegde waarde en stelt ongeveer 2,3% van de Vlaamse actieve bevolking tewerk. De landbouwproducten leveren bovendien een duidelijk positieve bijdrage op de handelsbalans.

De land- en tuinbouwsector telt in 2002 37.895 bedrijven en 50.655 voltijds tewerkgestelde personen van 20 tot 65 jaar en bewerkt 635.900 ha. Bijna 80% van de bedrijven zijn gespecialiseerd, met de rundveehouderij als voornaamste specialisatie. Voederteelten en weiland maken dan ook het grootste aandeel uit van de benutte landbouwoppervlakte.

Wat de veestapel betreft, is het aantal varkens, runderen en pluimvee in 2002 gevoelig afgenomen. In de rundveesector is er een duidelijke verschuiving van de melkproductie naar de vleesproductie. In de loop der jaren is er een voortdurende schaalvergroting opgetreden: het aantal dieren en de bewerkte oppervlakte per bedrijf zijn gevoelig toegenomen.

De land- en tuinbouwsector realiseerde in 2002 een omzet van 4.504 miljoen euro, wat een daling met 6,3% betekent ten opzichte van 2001. De daling vond voornamelijk plaats in de veeteelt- en akkerbouwsector, terwijl de omzet in de tuinbouwsector nagenoeg constant bleef.

Wat de veeteeltsector betreft, was de daling algemeen, met uitzondering van de rundveesector die een herstel kende na de BSE-crisis in 2001. De varkens vertonen de sterkste neerwaartse tendens (-17%).

In de tuinbouwsector was de status-quo het resultaat van een omzetzdaling voor groenten, die gecompenseerd werd door de stijging bij fruit en niet-eetbare tuinbouwproducten. Kenmerkend voor de akkerbouwsector in

2002 was de sterke terugval in de aardappelsector, terwijl de granen en de suikerbieten toenamen in waarde.

Het intermediaire verbruik wordt voor 2002 geraamd op 2.902 miljoen euro, wat een daling van 3,9% betekent. Dit was vooral te wijten aan de daling van de kostenposten veevoerders en meststoffen.

De bruto toegevoegde waarde van de land- en tuinbouwsector werd becijferd op 1.602 miljoen euro (daling van 10% ten opzichte van 2001). Het arbeidsinkomen per volwaardige arbeidskracht vermindert met 14,8% ten opzichte van 2001 en bedraagt 19.840 euro of ongeveer 60% van het vergelijkbare inkomen in Vlaanderen.

De land- en tuinbouwsector oefent druk uit op het leefmilieu door het gebruik van natuurlijke hulpbronnen (ruimte, energie, water,...) en door de emissie van bijproducten van het productieproces (gewasbeschermingsmiddelen, vermestende en verzurende emissies, broeikasgassen,...).

De sector gebruikt 27,7 Peta Joule aan energie of 1,7% van het totale Vlaamse verbruik, wat een daling betekent van 20% ten opzichte van 1994. De glastuinbouw is met 65% de grootste energieverbruiker en is ook verantwoordelijk voor het grootste gedeelte van de daling van het energieverbruik. Bovendien neemt het aandeel van minder vervuilende energiebronnen, zoals aardgas, toe. Het jaarlijks watergebruik in de land- en tuinbouw wordt op 52,2 miljoen m³ geraamd.

Het gebruik van gewasbeschermingsmiddelen in de landbouw oefent druk uit op biologische processen in het oppervlaktewater. Deze druk is grotendeels te wijten aan het gebruik van enkele zeer toxische herbiciden (diuron, paraquat,...) en insecticiden (lindaan, parathion,...). De totale druk op het waterleven daalde tussen 1990 en 2001 met 17%. Lindaan en parathion mochten in 2002 voor het laatst gebruikt worden. Hierdoor zal volgens de verwachtingen de druk op het waterleven de volgende jaren sneller dalen.

De totale vermestende emissies zijn sinds 1990 met 48% gedaald. De daling van het overschot op de bodembalans is voornamelijk te danken aan een verminderd kunstmestgebruik, de verlaagde nutriënteninhoud van het voeder en de inkrimping van de veestapel. Om de doelstellingen voor 2007 uit het MINA-plan 3 te halen, zijn echter bijkomende inspanningen nodig.

De verzurende emissies bestaan in 2002 voor 82% uit ammoniak, afkomstig van stallen, mestopslag en uitrijden van mest; voor 13% uit stikstofoxiden, onder andere als bijproduct van nitrificatie en denitrificatie na mestgebruik en voor 5% uit zwaveldioxide. De totale verzurende emissie is sinds 1990 met 37% gedaald.

De landbouw heeft een belangrijk aandeel in de uitstoot van niet-CO₂-broeikasgassen: respectievelijk 74% en 36% van de totale Vlaamse uitstoot van methaan en lachgas. In tegenstelling tot de andere sectoren heeft de landbouw zijn broeikasgasemissies teruggedrongen ten opzichte van 1990, en dit met 8%.

Aangezien de bruto toegevoegde waarde (tegen constante prijzen) van de land- en tuinbouw steeg, terwijl de drukindicatoren daalden, had er een absolute ontkoppeling plaats tussen de economische activiteit van de sector en de druk die de sector daardoor op het milieu uitoefent.

Europese en internationale ontwikkelingen

De ministers van Landbouw van de Europese Unie (EU) hebben op 26 juni 2003 een fundamentele hervorming van het Gemeenschappelijk Landbouwbeleid (GLB) goedgekeurd. Deze hervorming naar aanleiding van de "Mid Term Review" betekent een complete verandering in de wijze waarop de EU de landbouw ondersteunt. Het nieuwe GLB zal beter tegemoetkomen aan de wensen van consumenten en belastingbetalers. Tegelijk zal het de landbouwers de vrijheid geven om te produceren wat de markt vraagt. In de toekomst zal het overgrote deel van de subsidies worden betaald los van de omvang van de productie. Om te voorkomen dat landbouwers de productie zouden opgeven, kunnen de lidstaten ervoor kiezen om onder welbepaalde voorwaarden en binnen duidelijke grenzen een beperkte koppeling tussen subsidies en productie te handhaven. Aan de nieuwe ontkoppelde "bedrijfstoeslagen" zullen voorwaarden worden verbonden. De producent zal moeten voldoen aan normen op het gebied van het milieu, de voedselveiligheid en het dierenwelzijn. De losere band tussen productie en subsidies zal de landbouwers in de EU competitiever en marktgericht maken en tegelijk voor de nodige inkomensstabiliteit zorgen. Dankzij een verlaging van de betalingen aan de grotere landbouwbedrijven zal meer geld ter beschikking van de landbouwers kunnen worden gesteld in het kader van een verruimd plattelandsontwikkelingsbeleid met aandacht voor milieu-, kwaliteit- en dierenwelzijnprogramma's. De Landbouwraad heeft voorts besloten de regelingen voor melk, rijst, granen, durumtarwe, gedroogde voedergewassen en noten te herzien. Om onder het strikte begrotingsplafond te blijven dat tot 2013 voor de EU-25 zal gelden, zijn de ministers overeengekomen een mechanisme voor financiële discipline in te voeren. De hervorming draagt bij tot een versterkte onderhandelingspositie van de EU bij de handelsbesprekingen binnen de World Trade Organisation (WTO). De verschillende elementen van de hervorming zullen in 2004 en 2005 van kracht worden. De bedrijfstoeslag wordt ingevoerd in 2005.

De multilaterale onderhandelingsronde van de Wereldhandelsorganisatie te Cancun voor een verdere liberalisering van de wereldhandel in landbouwproducten, was geen succes. Met het hervormde GLB wou de EU aantonen dat het de weg van een verdere handelsliberalisering en vermindering van handelsversturende interne steun is ingeslagen. De EU koppelt hieraan wel de voorwaarde dat de essentiële, niet-commerciële aangelegenheden op een adequate wijze in de onderhandelingen aan bod zouden komen. Dit ook door Vlaanderen gedragen EU-standpunt kon echter op onvoldoende steun van de andere onderhandelingspartners rekenen om tot een doorbraak te kunnen komen.

Voor de sector groenten en fruit heeft de Europese Commissie de nieuwe toepassingsbepalingen vastgesteld voor de erkenning van telersverenigingen en voor de goedkeuring van operationele programma's. Deze bepalingen zijn verwerkt in het nieuwe sporenbeleid voor de groente- en fruitsec-

tor dat de minister in september 2003 goedgekeurd heeft. Dit sporenbeleid is de leidraad voor de nieuwe operationele programma's voor de periode 2004-2008.

De graansector in de EU heeft de laatste jaren te maken met een zeer grote invoer van voedergranen uit de regio's rond de Zwarte Zee tegen zeer lage prijzen. Dit leidde tot de invoering van invoercontingenten voor deze producten met ingang van 1 januari 2003. De slechte oogst van 2003 in de EU leidde in het najaar 2003 tot enig herstel op de markten.

In de suikersector staan belangrijke wijzigingen in de gemeenschappelijke marktordening op stapel. Recente ontwikkelingen op internationaal vlak verhogen de druk op het bestaande suikerregime met quota en gegarandeerde prijzen. De Europese Commissie onderzoekt verschillende scenario's gaande van het behoud van de huidige regeling tot een volledige liberalisering van de suikerregeling.

De slachtpluimveesector kende als gevolg van de vogelpest een zeer moeilijk jaar. Ook de marktverstorende goedkope import van gezouten pluimveevlees uit bepaalde derde landen zorgde voor heel wat onrust. De Commissie trachtte hier een antwoord op te geven via een aanpassing van de douanomenclatuur voor deze producten.

Het sluiten van de Japanse markt eind 2002 had een sterke verstoring van de Europese varkensmarkt tot gevolg. De Commissie reageerde door het instellen van een steunregeling voor particuliere opslag van varkensvlees. Naar het einde van 2003 degradeerden de marktprijzen naar een zo laag niveau dat de EU terug een steunregeling voor particuliere opslag heeft opgestart.

HET LANDBOUWBELEID

Directe (inkomens)steun

Het Vlaams Gewest heeft in uitvoering van de eerste pijler van het GLB, steunmaatregelen in de dierlijke en plantaardige sector en voorschriften inzake productiebeheersing (de melkquotaregeling) vastgesteld. Het gaat om de volgende steunmaatregelen: steun voor producenten van bepaalde akkerbouwgewassen, voor schoolmelk, en voor rundvee- en oienhouders. De uitvoering van deze maatregelen gebeurt door middel van het geïntegreerd beheers- en controlesysteem waarin alle producenten, productie-eenheden, dieren en percelen geïdentificeerd en geregistreerd zijn. Sinds 2002 is Vlaanderen bevoegd voor deze maatregelen.

In de akkerbouwsector kunnen de landbouwers steun krijgen voor de productie van maïs, andere granen, oliehoudende zaden, vlas, eiwithoudende gewassen en voor braakgelegde gronden. Deze steun vragen zij aan via de oppervlakteaangifte. De steun bedraagt 78 miljoen euro voor de aanvragen uit 2002. Daarnaast zijn er specifieke maatregelen voor een beperkt aantal gewassen: vezelvlas, hop en tabak. Voor de aanvragen 2001 betaalde de overheid hiervoor in totaal 5 miljoen euro uit. De steun aan de akkerbouwsector is licht toegenomen in de periode 1998-2002.

In de zuivelsector heeft de EU voor elke lidstaat een nationaal quotum voor leveringen van melk en room aan de zuivelfabriek en voor rechtstreekse verkopen vastgesteld. De lidstaten verdeelde vervolgens dit quotum individueel onder de producenten. De som van alle quota van Vlaamse producenten tijdens het tijdvak 2002-2003 bedraagt 1.889 miljoen liter in de categorie 'leveringen' en 24 miljoen liter voor de categorie 'rechtstreekse verkopen'. Bij overschrijding van het nationaal quotum is er extra heffing verschuldigd aan de EU. Voor de laatste vijf tijdvakken was dit drie maal het geval. Een producent kan (een gedeelte) van zijn quotum verhuren, overlaten aan een andere producent, verkopen aan het quotumfonds, of quotum omzetten van de ene categorie in de andere. Sinds 2000 ontvangen de melkveehouders een steunbedrag per liter quotum. Deze extra betalingen zijn sinds 2001 verdubbeld tot 3 miljoen euro. In de zuivelsector bestaan ten slotte ook subsidies voor melk bedeed aan leerlingen (1 miljoen euro in 2001-2002).

De steun voor het houden van mannelijke runderen is toegenomen ten opzichte van 1998, en bedraagt voor de aanvragen van 2002 21 miljoen euro. De steun voor het houden van zoogkoeien (en vaarzen) is bijna verdubbeld, en bedraagt voor de aanvragen van 2002 43 miljoen euro. De extensiveringssteun is sinds de gewijzigde definitie van het veebezettingsgetal in 2000 sterk vermindert tot 0,18 miljoen euro in 2002. Sinds de start van de slachtpremieregeling in 2000 is deze steun verdrievoudigd. Aan de deelnemende producenten werd 37 miljoen euro betaald voor volwassen runderen geslacht in 2002 en 5 miljoen euro voor kalveren. Ten slotte kregen de ooienhouders samen een premie toegekend ten bedrage van 0,73 miljoen euro voor de aanvragen van de campagne 2002. De steun aan de dierlijke sector is sinds 2000 toegenomen met 176%, dankzij de verhoogde premiebedragen per rund en de introductie van de slachtpremies.

Plattelandsbeleid

Het Programmeringsdocument voor Plattelandsontwikkeling 2000-2006 (PDPO) geeft in Vlaanderen vorm aan de tweede pijler van het GLB. Het totale budget van het PDPO voor de ganse periode bedraagt ruim 500 miljoen euro. Door het principe van cofinanciering dient de lidstaat, in casu de regio, aan de Europese middelen zelf nog zijn deel toe te voegen. Bij heel wat projecten wordt er ook nog een particuliere bijdrage vereist.

Behalve de verplichting van het opnemen van agro-milieumaatregelen had Vlaanderen de volledige vrijheid om uit een menu van mogelijkheden, aangeboden in het kader van de EU-plattelandsregelgeving, een programma samen te stellen. Vlaanderen koos voor een zo breed mogelijke invulling met hierin een ganse waaier aan maatregelen. Deze moeten de economische leefbaarheid van de landbouw verbeteren en de leefbaarheid van het platteland verhogen, waarbij aandacht wordt besteed aan verbrede activiteiten in de landbouw en aan milieuzorg.

Het grootste aandeel, bijna 62%, wordt gevormd door de economisch gerichte maatregelen. Het betreft de steun voor investeringen, de steun voor vestiging en de steun voor de verbetering van

afzet en verwerking in de industrie en de afzet van kwaliteitsproducten vanaf het landbouwbedrijf zelf. Investeringssteun werd in 2001 en 2002 toegekend voor een totaal bedrag van ongeveer 90 miljoen euro. Het betrof bijna 7000 goedgekeurde aanvragen. Een groot deel van het budget ging naar de tuinbouwsector voor de financiering van serres. Diversificatiedoelinden omvatten 2,5% van de goedgekeurde steunaanvragen.

De milieugerichte maatregelen hebben een aandeel van ruim 23% in de totale overheidsuitgaven. Onder deze maatregelen vallen een ganse waaier aan instrumenten om enerzijds een milieu- en natuurvriendelijkere landbouw te stimuleren en anderzijds de landbouwer te vergoeden voor bepaalde geleverde 'groene diensten' aan de samenleving. Hierbij zijn er instrumenten gericht op de landbouw zelf, maar ook op de interactie tussen de landbouw en zijn natuurlijke omgeving. In 2002 valt naar schatting 10% van het Vlaamse landbouwareaal onder dergelijke verbintenis. Voornamelijk de overeenkomst groenbedekking en de overeenkomst kwetsbaar gebied water scoren hoog in aantal hectares.

Een derde groep vormen de meer ondersteunende maatregelen, de overige 15%. Het betreft naast opleiding voor landbouwers voornamelijk steun voor de aanpassing en ontwikkeling van het platteland: steun aan bedrijfsbeheer en ondersteuning in het kader van het geïntegreerde plattelandsbeleid in Vlaanderen (met behulp van de provinciale plannen). Tot en met 2002 werden voor deze laatste reeds 10 miljoen euro aan overheidsuitgaven vastgelegd. De meest projecten worden uitgevoerd in het kader van de provinciale plattelandontwikkelingsprogramma's.

Het is evenwel niet zo dat de economisch gerichte maatregelen geen rekening houden met de milieu aspecten. Via economisch gerichte maatregelen worden immers ook milieu-accenten gelegd. Zo is de steun voor investeringen via het VLIF (Vlaams Landbouw InvesteringsFonds) functie van het milieuvriendelijke karakter van de investering. Hoe 'groener' de investering, hoe groter het steunpercentage is. Ook investeringen in diversificatie krijgen beduidend hogere steun.

In 2003 vond een evaluatie van het programma halfweg de looptijd plaats. De evaluator besloot dat de economische positie van de landbouw en het leefmilieu op het platteland het meest onder druk staan. De benadering van het PDPO, waar het grote accent voornamelijk ligt op economische steun aan de landbouw en op milieumaatregelen binnen de landbouw, vond de evaluator dan ook gerechtvaardigd. Ook scoorden de maatregelen vrij goed ten opzichte van de eigen doelstellingen. Wel benadrukt de evaluator dat de overheid verder dient te werken aan een coherenter beleid en een duidelijke visie op de ontwikkeling van de Vlaamse landbouw en het Vlaamse platteland. Een echt geïntegreerd plattelandsbeleid over de verschillende beleidsdomeinen en programma's heen moet dan de verdere ontwikkeling en de kansen voor het platteland en de plattelandseconomie verzekeren.

Kwaliteitsbeleid

Voeding moet aan wettelijk bepaalde minimum kwaliteitsvereisten voldoen. De Federale en de Vlaamse overheid dragen elk deels de bevoegdheid over het bepalen van en de controle op deze normen. Zo is voedselveiligheid één van die intrinsieke kwaliteitskenmerken die onder de bevoegdheid van het Federaal Agentschap voor de Veiligheid van de Voedselketen (FAVV) vallen. Ook voor dierenwelzijn is dat grotendeels het geval. De Vlaamse overheid legt dan weer zijn normen en standaarden op aan het uitgangsmateriaal. Immers, om producten met de gewenste smaak, kleur, geur en voedingswaarde te kunnen produceren moeten de landbouwers kunnen beschikken over het juiste poot- en plantgoed, zaaizaad en fokkerijproducten.

In 2003 zijn er 42 nieuwe plantenrassen ingeschreven die toegelaten worden in de Vlaamse land- en tuinbouw. Verder gebeurt er ook controle, gebaseerd op een certificeringssysteem, op de productie van zaaizaad en pootgoed en op vermeerderingsbedrijven. De controle gebeurt op regelmatig genomen inspectiemonsters.

In de dierlijke productie krijgen de veetelers de garantie dat zij beschikken over een ras dat voldoet aan de gestelde voorwaarden. Met een gelijkaardige bedoeling erkent de overheid spermaverdeelcentra. Immers, de kwaliteit van de dierlijke productie is grotendeels afhankelijk van de genetische waarde van het sperma of de foktechnische waarde van het vaderdier.

Het kunnen beschikken over goed uitgangsmateriaal garandeert echter nog geen kwaliteit in de eindfase. Vandaar dat de Vlaamse overheid ook het productieproces en de kwaliteit van het afgeleverde product opvolgt, opnieuw in gedeelde bevoegdheid met de Federale overheid. Zo is bepaald dat het FAVV de melkinrichtingen waaraan de melkproducenten leveren, erkent maar dat het Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap ze registreert voor het gebruik van het controlemerk. De vzw Melkcontrolecentrum – Vlaanderen bepaalt de samenstelling van de melk (vet- en eiwitgehalte) in het Vlaamse Gewest. De indeling van de karkassen in kwaliteitsklassen welke de prijs bepalen, vindt plaats in de slachthuizen. Het beheer en de controle van dit karkasclassificatiesysteem is een bevoegdheid van de Vlaamse overheid.

Naast producten die voldoen aan een minimumkwaliteit is er ook een markt voor producten die voldoen aan strengere criteria. Deze eisen waaraan deze producten moeten voldoen, heeft de overheid in samenwerking met privé-partners uitgewerkt en gebundeld in lastenboeken. Het beheer van deze kwaliteitslabels en de controle erop zijn een bevoegdheid van de Vlaamse Gemeenschap via het Vlaams Centrum voor Agro- en Visserijmarketing (VLAM). Zo is Flandria opgericht voor de fruit- en groentesector en IKM voor de melksector. Meritus, Certus, Pastorale, Belplume, BCV en Meesterlyck zijn initiatieven uit de veehouderij en de vleesnijverheid.

Hoeveproducten en biologische producten kunnen ook beschouwd worden als producten met een hogere toegevoegde waarde. Om deze meerwaarde te kunnen garanderen werden specifieke maat-

regelen uitgewerkt. Zo steunt de Vlaamse overheid projecten die de ketenafzet bevorderen, een beter controlesysteem uitwerken en vraag en aanbod beter op elkaar afstemmen. Voor de hoeve-producten bereidt de Vlaamse overheid momenteel een wetgeving voor die de productie en commercialisering in goede banen moet leiden.

Mestbeleid

Hoewel het mestbeleid niet tot de bevoegdheid behoort van de landbouwadministraties heeft het een belangrijke impact op de Vlaamse land- en tuinbouw. Begin 2000 ging de derde fase van het mestbeleid van start op basis van een driesporenbeleid. Brongerichte maatregelen, oordeelkundige bemesting en vooral mestverwerking moeten de mestoverschotten wegwerken. Deze sporen moeten respectievelijk 25, 25 en 50% van de mestoverschotproblematiek helpen oplossen. Brongerichte maatregelen bestaan enerzijds uit verlaagde nutriënteninhoud van de veevoerders, aangepaste voedertechnieken en beredeneerd voederen en anderzijds uit instrumenten voor de afbouw van de vee-stapel. Mestverwerkingstechnieken die dierlijke mest omzetten tot exporteerbare producten en onschadelijke emissies, moeten tenminste de helft van de mestoverschotten in Vlaanderen verwerken. Verder moet een oordeelkundige bemesting (code van goede landbouwpraktijk) de toepassing van meststoffen op het land beter afstemmen op de behoeften van de planten.

In 2001 en 2002 gingen 954 landbouwers in op de uitstapregeling in het kader van de opkoopregeling. In 2003 heeft de Vlaamse overheid de opkoopregeling uitgebreid tot pluimveehouderijen en rundveebedrijven.

Begin 2004 heeft de Vlaamse overheid de milieumodule als nieuw sensibiliseringsinstrument ingevoerd. De milieumodule heeft als doelstelling de landbouwers vertrouwd te laten worden met het beoordelen van milieurelevante gegevens (nutriënten, water, energie en bestrijdingsmiddelen) op bedrijfsniveau. Bovendien laat het de landbouwers toe gegevens op een uniforme en eenvoudige manier bij te houden.

Biologische landbouw

In de sector van de biologische landbouw geldt er een strenge controle op het naleven van de normen en waarden. De controle werd begin de jaren '90 door de overheid uitbesteed aan externe controleorganismen. In Vlaanderen zijn hiertoe twee organisaties erkend: Integra, afdeling BLIK en Ecocert Belgium.

Om de biologische landbouw te stimuleren bestaat er sinds 1994 een subsidie waarbij landbouwers gedurende 5 jaar kunnen genieten van een hectaresteun. Het totaal areaal biologische landbouw (onder controle bij de controleorganismen BLIK en Ecocert) is sedertdien verzesvoudigd tot 3.879 ha in 2002. Dit komt overeen met 0,6% van het Vlaamse landbouwareaal. De laatste jaren nam de groeisnelheid evenwel af. In feite was er in 2002 zelfs een lichte achteruitgang. Ook voor 2003 wordt

geen verdere groei van het areaal verwacht. De stagnatie is te wijten aan de structuur van de bio-sector, die enerzijds gekenmerkt wordt door versnippering en kleinschaligheid en anderzijds door een gebrekkige afzet.

Vanaf 2001 werden enkele nieuwe maatregelen van kracht in het kader van het Vlaams Programma voor Plattelandsontwikkeling (PDPO) om hieraan te verhelpen. Het betreft onder meer de ondersteuning van het laten opmaken van een bedrijfsomschakelingsplan en het verkrijgen van bedrijfsbegeleiding in de biologische landbouw. Sinds 2002 wordt ook de afzet van biologische producten ondersteund, en dit op projectmatige basis en via de ketenmanagers. Met deze bijkomende maatregelen verdubbelde de overheidsimpuls voor deze sector in 2002. Een bijkomende impuls werd in 2003 gegeven met het Actieplan Biologische Landbouw II, met als voornaamste actiepoint de verhoging van de hectaresteen.

Dit stimulerende beleid, dat vanaf 2001 geleidelijk aan werd ingevoerd en momenteel op kruissnelheid begint te komen, zou vanaf 2005 zichtbare resultaten moeten opleveren.

LANDBOUWADMINISTRATIES

De uitbouw van een volwaardig beleidsdomein op Vlaams niveau wordt verantwoord door de verdere regionalisering van de landbouwbevoegdheden in 2002 met het Lambermontakkoord, het socio-economisch belang van de sector en de eigenheid en specificiteit van de Vlaamse land- en tuinbouw. De opbouw van dit nieuwe beleidsdomein kreeg de voorbije jaren veel aandacht. Bepalend hierbij was de herstructureringsoperatie “Beter Bestuurlijk Beleid” op het niveau van het Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap, waarbij Landbouw en Visserij één van de dertien beleidsdomeinen wordt. De bedoeling is om de werking van de administratie te stroomlijnen en te optimaliseren en zo te komen tot een efficiënte en transparante overheidsadministratie, met een klantgerichte dienstverlening van hoge kwaliteit.

Het beleidsdomein Landbouw en Visserij zal bestaan uit een departement en drie agentschappen: het Agentschap voor Landbouw en Visserij (ALV), het Instituut voor Landbouw- en Visserijonderzoek (ILVO) en het Vlaams Centrum voor Agro- en Visserijmarketing (VLAM).

In het kader van de nieuwe structuur wordt ook het adviesstelsel grondig hertekend. De Strategische Adviesraad Landbouw en Visserij wordt opgericht met als taak de beleidsverantwoordelijken te adviseren over strategische beleidsvraagstukken en over de hoofdlijnen van het beleid. De raad kan een advies uitbrengen over materies met betrekking tot alle economische, ecologische, sociale en maatschappelijke aspecten van het landbouw-, tuinbouw-, visserij- en plattelandsbeleid. Het wordt een gemengde adviesraad, samengesteld uit vier onafhankelijke deskundigen en zestien vertegenwoordigers van het maatschappelijk middenveld.

De Vlaamse overheid moest na de regionalisering het beheer en de specifieke werkzaamheden van de federale begrotingsfondsen op het domein van landbouw en zeevisserij voortzetten en verder uitbouwen. Een ontwerpdecreet staat in de steigers om aan de werking van het Fonds voor de Kwaliteit van de Landbouwproductie een Vlaams-juridische grondslag te geven. De procedure tot goedkeuring is lopende.

In het kader van het GLB is coördinatie en overleg noodzakelijk tussen de gewesten en de federale overheden enerzijds, en tussen de regio's onderling anderzijds. De relaties tussen de Federale Staat en de gewesten zijn vastgelegd in een samenwerkingsakkoord. De Interministeriële Conferentie voor het Landbouwbeleid (ICLB) en zijn permanente werkgroep staan in voor de opvolging van dit akkoord.

Een nog formeel goed te keuren vademecum omschrijft de vertegenwoordiging van België inzake landbouwaangelegenheden in Europese en internationale instanties en voorziet in de oprichting van het Landbouwbureau. Het Landbouwbureau bestaat uit een intergewestelijke cel waarin de drie gewesten vertegenwoordigd zijn en een beperkte federale cel. Het Intergewestelijk Samenwerkingsakkoord en de bijhorende protocollen regelen de relaties tussen de gewesten onderling. Dit akkoord voorziet in de oprichting van het Intergewestelijk Ministerieel Overleg (IMO), een politiek overlegorgaan, en zijn permanente werkgroep dat in staat voor de administratieve opvolging.

Door de opsplitsing van competenties met betrekking tot de kwaliteit van plantaardige en dierlijke producten dringt zich een zo efficiënt mogelijke samenwerking op tussen het FAVV en de gewestelijke diensten. Deze instanties moeten afspraken maken om de uitwisseling van gegevens te optimaliseren, registratie- en informaticasystemen op elkaar af te stemmen en de controles en reglementeringen te harmoniseren. Voor de Europese rundvee- en schapenpremies is een doorgedreven gegevensuitwisseling uitgewerkt met Sanitel, de Belgische identificatie- en registratiedatabank van landbouwhuisdieren dat het FAVV beheert.